

Ганна Межжеріна

докт. філол. наук, професор, м. Київ

КОРЕЛЯЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ АВІАЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ ІЗ SEMI-WORDS І КОРІННИМИ МОРФЕМАМИ

Іноземні студенти авіаційних вузів України під час навчання залучають англомовні наукові джерела та вдаються до їх механічного тлумачення українською мовою. Без кваліфікованої допомоги викладача, який не тільки володіє англійською та українською мовами, а й має базові знання з теорії перекладу, студенти рідко можуть адекватно перекласти текст. Точне передавання смислу інженерно-технічного тексту в цілому та окремих його фрагментів вимагає врахування тих структурно-семантичних характеристик термінологічних одиниць мови-перекладу і мови-реципієнта, які неодноразово були предметом лінгвістичного розгляду (N. Fabb, S. Olsen, M. Haspelmath, L. Bauer, G. Booij, A. Bisetto, О. Гармаш, Ю. Зацний, В. Карабан, І. Корунець, Г. Сергєєва та ін.). Спробуємо з'ясувати особливості граматичної і лексичної кореляції англійських та українських авіаційних термінів, до складу яких входять semi-words і корінні лексемні морфеми. Аналіз масиву англійських авіаційних термінів-комполітів показав, що ті праві компоненти термінологічних словосполучень із semi-words (запозиченими з класичних мов «напівлексемами»), які виражені іменником, у процесі лексикалізації втрачають категоріальні властивості та домінантні семантичні ознаки. Проблемними в перекладацькому плані виявилися терміни з ад'єктивним правим компонентом. Напр., складник *-tailless* у межах комполіта *semi-tailless* є прикметником зі значенням «безхвостий», але за певних контекстуальних умов (напр., у реченні *The X-4 was designed to test a semi-tailless wing configuration at transonic speeds* [NASA Armstrong Fact Sheet]) він перекладається як «безхвостка», і лівий компонент *semi-* в такому випадку буде мати відповідники *напів-* та *коротко-*. Обрання варіанта *коротко-* передбачає зняття префікса *без-*: англ. *semi-tailless wing configuration* має відповідники *аеродинамічна схема «напівбезхвостка»* та *аеродинамічна схема «короткохвостка»*. Наявність у складі комполіта морфеми греко-латинського походження створює ілюзію придатності поморфемного перекладу. Для уникнення помилок пошук відповідників

здійснюють з урахуванням синтагматичних зв'язків, семантичної структури, конотативного забарвлення морфеми. Так, у композитній рамці на рівні субмови авіації для досягнення адекватного передавання змісту термінів *anti-collision* і *anti-torque* замість поморфемного калькування застосовують антонімічний переклад та експлікацію. Хоча в межах авіатерміносистеми однієї мови корінна і запозичена морфеми нерідко перебувають у синонімічних зв'язках, їх вільна взаємозаміна в тексті майже неможлива. При перекладі англ. *Finally, design and certification of **anti-icing** and **de-icing** equipment is conducted only with respect to the requirements of Appendix C [Commercial & Business Aviation Advisory Circulars]* важливо взяти до уваги, що наявні в семантичній структурі морфем *anti-* і *de-* латентні семи здатні активізуватися. Оскільки завдяки аналітичному складу англійської мови ступінь конденсації смислу в англійському словоскладанні є вищим, ніж в українському, перекладачеві нерідко доводиться використовувати прийом лексичних додавань: англ. ***anti-icing** equipment* – укр. *протиобліднювальне обладнання, яке запобігає утворенню льоду на поверхні літака*; англ. ***de-icing** equipment* – укр. *обладнання для прибирання льоду з поверхні*. Співіснування в одному контексті англ. *anti-icing* та англ. *de-icing* у сполученнях з іменниками *capability, system, equipment, procedures* є небезпечним підводним каменем, який очікує на перекладача, не обізнаного з відповідною літературою з авіації.

Отже, комплексні перекладацькі лексико-граматичні трансформації при перекладі авіаційних термінів з лексемними морфемами викликані сильним зв'язком граматичних і семантичних відношень між компонентами термінів-комполітів. В одних випадках переклад англійських термінів із semi-words супроводжується утворенням неповних словотвірних і семантичних кальок, в інших – багатозначність корінних англійських морфем і відсутність в українській мові фонетично співвідносних еквівалентів унеможливорює використання поморфемного перекладу та калькування. Синонімічна кореляція різних за походженням англійських морфем слугує причиною застосування прийому лексичних додавань. Пошук українських відповідників до англійських авіаційних термінів-комполітів з лексемними морфемами відбувається з

урахуванням специфіки механізму термінотворення в обох мовах, дефінітивних параметрів і семантичних властивостей терміна, його дистрибуції, валентності, особливостей спеціалізації формантів, характерних для термінологічних моделей. Двомовні словники авіаційних термінів не встигають фіксувати новотвори в терміносистемі, і це, у свою чергу, вимагає від перекладача поєднання лінгвістичних знань зі знанням новітньої спеціальної літератури в галузі авіації.